

A KÖNYV A NAGYVILÁGBAN

BÖNGÉSZÉS EGY UNESCO-KIADVÁNYBAN

AZ UNESCO — az Egyesült Nemzetek Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezete — ebben az évben adta ki a *Books for all* (Könyvet mindenkinek) című könyvkereskedelmi tanulmányt. A vaskos füzet sok érdekes adattal szolgál a könyveknek, a szellemi vérkeringés e sejtjeinek újtjáról, keringéséről a világban. A nemzetközi méretű képet, amelyet erről ad, természetesen csak vázlatos lehet. Nagyobb baj az, hogy ami számunkra a legérdekesebb lenne, arra vonatkozólag sajnos, hiányos a tájékoztatás. A Magyarországra vonatkozó adatokra gondolok. Csak egy példát említek: az orosz nyelvből más nyelvre fordított könyvek kimutatásában Magyarország nem szerepel. De ettől eltekintve a tanulmány érdemes arra, hogy egyet-mást kiragadjak belőle.

A KIADÓKRÓL a következő felfogást vallja. A kiadó üzletember és az eszményi kiadónak, hogy jó üzletemberré váljon, egyesítenie kell az irodalmi kritikust, a nyomdász, az ügyvéd, a számvévő, a közgazdász, a diplomata, a publicista és a jó kereskedő tevékenységét. Az ebből folyó következtetéseket Stanley Uwin így foglalja össze *Igazságok a könyvkiadástól* című művének előszavában: *»...Könnyű kiadóvá lenni, de nehéz megmaradni annak, mert a kiadók gyermekkori halálozási arányszáma sokkal magasabb, mint bármely más szakmáé«*. Azaz: magas kort kevés kiadóvállalat ér meg.

A KÖNYVKERESKEDŐ tevékenysége nem kevésbé fontos, mint a kiadóé. Hogy minden kívánságot kielégíthessen, alapos könyv- és kiadványismerettel kell rendelkeznie.

A legtöbb európai országban csak úgy lehet valaki önálló könyvkereskedő, ha előzőleg a vizsgák egész sorozatát sikeresen leteszi. El kell végeznie a kereskedelmi iskolát és ezután még több esztendőig könyvkereskedésben kell dolgoznia. — Norvégiában pl. a vizsgák letétele után még 10 évig kell gyakoronkoskodni ahhoz, hogy valaki önálló könyvkereskedő lehessen. Ezzel szemben az Egyesült Királyságban (Anglia + Írország) nem követelnek képzettséget a leendő könyvesbolt tulajdonostól, de annál inkább megfelelő helyiséget és biztosítékot arra nézve, hogy elegendő tőkét fektet be az üzletbe ahhoz, hogy vállalkozása sikerre vezessen. (Mint 150 év

előtt nálunk.) — Érdekes adat pl., hogy az Egyesült Királyságban 8500 könyvkereskedő van, Olaszországban 9600, Franciaországban 3535, Belgiumban 1150, Kanadában 800 és a SzÜ-ban 24 000 a könyvkereskedések száma.

Megtudjuk azt is, hogy a Szovjetunióban, ahol a kiadóvállalatok állami vagy egyesületi tulajdonban vannak, a legfontosabb kiadóvállalatok a Népművelési Minisztérium felügyeletéhez tartoznak. A legtöbb szovjet könyvkiadó központosított intézmény, moszkvai székhellyel. Az Írók Szövetségének saját kiadóvállalata van.

A könyvelosztás nagy része a Népművelési Minisztérium egy szervezete, a Központi Könyvforgalmi Igazgatóság által történik, mely a kiadók jegyzékeit szétküldi a könyvesboltokba és a megrendelőket kielégíti.

A terjesztés másik eszköze az ún. könyvposta. Ez a postahivatal egyik osztálya, mely könyvtárakat és könyvesbódékat lát el, azonkívül előfizetési jegyzéket vezet, miáltal az egyéni vásárlók könyvrendeléseiket, saját lakóhelyük postahivatalánál, szállításkor fizethetik.

A KÜLÖNBÖZŐ államok könyvkereskedelmében igen sok közös probléma adódik. Hogy tapasztalataikat kicserélhessék, egy egyesület létesült, a Kiadók Nemzetközi Szövetsége, melyet Párizsban alapítottak 1896-ban. Eltekintve a háborús idők megszakításától, az Egyesület az 1900-as évek óta rendszeresen ülésezik. A 13-ik kongresszus 1954-ben jött össze Zürichben, az ideinek székhelye Firenze. Jelenleg az Egyesületnek 17 államban vannak tagjai a könyv- és zeneműkiadók között.

TÁBLÁZAT mutatja a kiadott könyveknek teljes mennyiségét az utolsó években 60 államban, valamint ennek %-os megoszlását az Egyetemes Tizedes Osztályozás 10 kategóriája szerint, de megmutatja azt is, hogy csak igen kevés állam ad ki 10 000 címnél többet egy évben és hogy a legnagyobb kiadó-csoportok közül sem sokan jelentetnek meg 4—5000-nél több kiadványt.

Érdekes, hogy pl. Kambodzsában 1954-ben 249 könyvet adtak ki, melyből 60% általános mű
— filozófia
16% vallástudomány
— társadalomtudomány
1% nyelvtudomány
2% természettudomány

— alkalmazott tudomány
— művészet, sport
18% szépirodalom, irodalomtudomány
1% földrajz, történelem

Ugyanebben az évben az USA-ban 11 901 művet adtak ki, ebből 9690 volt első kiadás, melyből

4% általános mű
3% filozófia
8% vallástudomány
9% társadalomtudomány
1% nyelvtudomány
5% természettudomány
12% alkalmazott tudomány
6% művészet, sport
37% szépirodalom, irodalomtudomány
15% földrajz, történelem

E táblázat szerint Magyarországon 1954-ben 2750 művet adtak ki,

Olaszországban 1954-ben 8514-et,
Ausztriában 1954-ben 3635-öt,
SZU-ban 1952-ben 37 500-at,
Franciaországban 1954-ben 10 662-t,
Thai-földön 1952-ben 3953-at.

A táblázat szerint a legnagyobb csoportot világviszonylatban a 8-as kategória — irodalomtudomány, szépirodalom — képezi, kb. 60%-ot. Kivétel ebben a Szovjetunió, ahol a 3-as kategória — társadalomtudomány — a legnagyobb csoport és magas %-át teszi ki a kiadott valamennyi könyvnek. A másik kivétel Ausztria, ahol a művészetek (7-es) kategóriája a legnagyobb — nagyobb az irodalomnál és aránylag nagyobb, mint bármely más országban.

EGY MÁSIK táblázat lakosság szerinti megoszlásban mutatja be a különböző államok könyvkiadását.

Jugoszláviában 5184 könyvet adtak ki 17 millió lakosnak, így 1 millió lakosra 305 kiadvány jut. Csehszlovákiában, 1951-ben 5459 a kiadványok száma 12 millió lakosra, 1 millió lakosra 455 kiadvány jut. Hollandiában, 10 millió lakos részére, 6728 kiadvány készült, Lengyelországban, 25 millió lakos részére 6632 kiadvány, az Egyesült Királyságban, 50 millió lakosnak 18 741 kiadvány stb.

EGY KÖVETKEZŐ táblázat bizonyos országok példányszám szerinti könyvkiadásáról informál minket. Ez a részleges számítás azt jelöli, hogy az egész világon évenként kiadott példányok teljes száma megközelíti az 5000 milliót.

ÚJABB táblázat következik. Ez a különböző országok könyv-exportját mutatja be. Ebből megtudjuk, hogy a Szovjetunióban igen nagy a könyv-export. E könyvek legnagyobb része idegennyelvű. Az amerikai spanyol nyelvű államok között csak Mexikónak és Argentínának

van jelentősebb könyvkiadása. Mindkét állam nagymennyiségű könyvet exportál más latin-amerikai államba, valamint Spanyolországba és az Egyesült Államokba. Norvégia, Svédország és Dánia rendszeresen exportál egymásnak skandináv nyelvű kiadványokat.

NEM BESZÉLTÜNK még a könyvtárakról. Az egész világon évente kiadott könyvpéldányok felét iskolákban és a másik felének nagyrészt nyilvános és intézményes könyvtárakban helyezik el.

A bibliográfiák feladata — többek közt —, hogy tájékoztassanak a könyvállományról és megkönnyítsék a könyvtárak könyvcseréjét, a különböző országok között is. — Mivel a legnagyobb könyvtár sem rendelkezik minden keresett könyvvel, több állam bevezette — könyvtáraik között — a könyvkölcsönzés módszerét. — Ez a könyvkölcsönzési szolgálat különösen az akadémiai tanulmányok és tudományos kutatások szempontjából fontos. A könyvtárak közötti kölcsönzés legjobban az USA-ban fejlődött ki.

A nemzetközi kölcsönzést lebonnyolítása központi hivatalon — pl. a Nemzeti Központi Könyvtár Londonban — vagy a különböző államok nemzeti könyvtárában levő külön hivatalokon keresztül történik. Előfordulhat az az eset, hogy olyan ritka könyvet kér kölcsön egyik könyvtár a másiktól, mely éppen ritkasága miatt nem adható kölcsön. Ilyenkor mikrofilmet készítenek a könyvről és azt küldik el. A könyvtárak cseréje széleskörű közönséget toboroz, tekintve, hogy 69 állam központjában évente összesen 35 ezer új könyv kerül cserére.

A KIADVÁNYOK cseréjét az »Európai Gazdasági Együttműködés Szervezete« bonyolítja le, e cserében jelenleg 15 állam vesz részt.

ÉRDEKES adatok: 10 állam — Szovjetunió, Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Japán, Kína, India, Olaszország, Német Demokratikus Köztársaság, Franciaország, Hollandia, — képviseli a világ könyvkiadásának $\frac{3}{4}$ részét.

NEGYVEN ÁLLAM együtt 240 ezer címen felül ad ki évente könyveket. Ebből 10 000-en felül Szovjetunió, Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Japán, India, Német Szövetségi Köztársaság, Franciaország.

5—10 000 között: Kína, Csehország, Német Demokratikus Köztársaság, Olaszország, Hollandia, Lengyelország.

3—5000 között: Argentína, Ausztria, Belgium, Svédország, Svájc stb., összesen 11 ország.

1—3000 között: 9 ország, közöttük Magyarország.

500—1000 között: 8 ország, köztük Ausztrália, Egyiptom, Izrael.

Az egész világon használt nyelvek száma kb. 2500—3000. A világirodalom 9/10 része csupán 6—7 nyelv terméke, a fennmaradó 1/10 rész 20—30 nyelvből adódik.

Összesen kb. 100 nyelvre fordítottak le könyveket, az UNESCO által évenként kiadott Index Translationum kimutatása szerint. Hat nyelv a forrása a legtöbb fordításnak: orosz, angol, francia, német, olasz és spanyol.

Olyan ország, mely viszonylag kevés fordítást ad ki, hozzáférhet sok máshol kiadotthoz. Az effajta fordítások felhasználhatósága természetesen függ attól, hogy mennyire ismeri az ország népe a fordítás nyelvét. Pl. India nagyszámú angol fordítást importál, messze följúlva saját csekély teljesítményét.

ÉS VÉGEZETŰL még egy érdekes táblázat: összehasonlítás hazai teljesítmény és fordítások között 6 államban. A számadatok legnagyobb részét 1952-ből való:

Angol nyelven az Egyesült Királyság

kiadott 18 741 címet

U. S. A. „ 11 840 „

Összesen: 30 581 „

ebből más nyelvekre fordítottak 4 395 (14.3%)

Orosz nyelven SzU.

kiadott 25 000 címet

ebből más nyelvre fordítottak 2796 (11.2%)

Francia nyelven Franciaország

kiadott 10 410 címet

Belgium „ 2 305

Svájc (francia) „ 1 082

Összesen: 13 797 „

ebből más nyelvre fordítottak 1957 (14.1%)

Német nyelven Német Szöv. Köztárs.

kiadott 13 913 címet

Ausztria „ 3 903

Svájc (német) „ 2 163

Összesen: 19 979 „

ebből más nyelvekre fordítottak 1300 (6.5%)

Olasz nyelven Olaszország

kiadott 9 679 címet

ebből más nyelvekre fordítottak 239 (2.4%)

Spanyol nyelven Spanyolország

kiadott 3 445 címet

Argentína „ 2 100

Összesen 5 545 „

ebből más nyelvekre fordítottak 203 (3.6%)

I. J.

VIDÁM LEXIKON

ARANYIGAZSÁG: közhely, szőlőlombokkal a homlokán. (Jules Renard)

BARÁTSÁG: legtöbbször nem egyéb, mint két ember előzékeny összejövedele, abból a célból, hogy találjanak valakit, akivel önmagukról beszélhetnek. (Romain Rolland)

CSÓK: az egyetlen közvetlen és gyakorlati eljárás a női száj befogására, miután ők maguk nem hajlandók befogni. (Karinthy Frigyes)

DICSŐSÉG: falra pingált pásztortűz. Csak a rövidlátó ember kíván mellette melegedni. (Gárdonyi Géza)

FÖSVÉNY: az az ember, aki mindent hátrahagy örököseinek, kivéve az elhúnyta fölötti bánatot. (Petit-Senn)

HÍZELGÉS: olyan hamispénz, amelynek hiúságunk ad értéket. (La Rochefoucauld)

JÓ: olyasmi, amit senki sem tud meghatározni, de ami minden mást meghatároz.

(L. Tolsztoj)

NÉPSZERŰSÉG: garasokra váltott dicsőség. (Victor Hugo)

PESSZIMISTA: olyan optimista, aki meg van győződve róla, hogy mindenki rosszul jár — kivéve őt. (Ortiz)

REMÉNY: az egyedüli kincs, amely a szerencsétlenséggel nő. (Kotzebue)

TAPINTAT: annyi, mint hallgatóságos megegyezés arra, hogy hibáink felett kölcsönösen szemet húnyjunk, ahelyett, hogy javítani próbálnók. (Remarque)

(Közli: Wisnyovszky János)